

MENINGSFULDHED FOR ELEVER PÅ ERHVERVSUDDAN- NELSERNE

*Et pilotprojekt som del af forskningsprojektet
'Skabelse og oplevelse af meningsfuldhed i
overgang fra skole til oplæring'*

Af Vibe Aarkrog og Anne Katrine Kamstrup

INDHOLD

INDLEDNING	3
Forskningsprojektet kort fortalt.....	5
DESK STUDY	7
Metode	7
Resultater	7
Meningsfuldhed i arbejdslivet.....	8
Hvilke forhold har betydning for elevernes oplevelse af meningsfuld læring?	9
'Meningsfuldhed' og autentiske miljøer	9
Konstruktion af mening.....	11
Betydningen af personlige faktorer for oplevelse af meningsfuldhed	11
EMPIRISK UNDERSØGELSE.....	12
Metodisk design	12
Valg af uddannelser	12
Fokusgruppeinterview som metode	13
Vurdering af metoden.....	14
Perspektiver på meningsfuldhed – tværgående analyse	14
Meningsfuldt at koble uddannelsen til erhvervet.....	14
Meningsfuldt at have sociale og faglige fællesskaber	16
Meningsfuld undervisning	17
Forskel på grundforløbs- og hovedforløbselever	18
Forskellige typer af motivation for at gå ind i faget på de fire uddannelser	18
SAMMENFATNING	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
REFERENCER	20

RESUME

I dette resume sammenfattes pointer fra et pilotprojekt, der er gennemført som en del af forskningsprojektet 'Skabelse og oplevelse af meningsfuldhed i overgang fra skole til oplæring'. Forskningsprojektet har fokus på elevernes oplevelse af meningsfuldhed i overgangen fra skole til oplæring og har til formål at bidrage med viden om, hvad der skal til for, at flere elever gennemfører en erhvervsuddannelse. Projektet bygger på en hypotese om, at hvis eleverne oplever deres uddannelse og sammenhængen mellem skole og læreplads som meningsfuld, er der større chance for, at de gennemfører deres uddannelse. I den forbindelse tager projektet udgangspunkt i to spørgsmål:

- Hvilke sammenhænge er meningsfulde for eleverne?
- Hvad styrker generelt elevernes oplevelse af meningsfuldhed i deres uddannelse?

Pilotprojektet har til formål at kvalificere fokus og metoder i forskningsprojektet dels igennem et desk study om forskning i skabelse og oplevelse af meningsfuldhed i erhvervsuddannelserne, dels igennem en empirisk undersøgelse bestående af syv fokusgruppeinterview med elever på forskellige erhvervsuddannelser. Herunder følger en sammenfatning af resultaterne fra pilotprojektet med fokus på, hvad det videre forskningsprojekt skal have fokus på i relation til elevernes oplevelse af meningsfuldhed.

Desk study om forskning i skabelse og oplevelse af meningsfuldhed i erhvervsuddannelserne viser at:

1. Medens meningsfuldhed anvendes i en række artikler, er der relativt få eksempler på, at begrebet er defineret og operationaliseret inden for forskningen i erhvervsuddannelserne. Der mangler derfor viden om, hvordan elever, oplæringsvejledere og lærere opfatter begreberne meningsfuldhed, meningsfuld læring og meningsfulde sammenhænge, herunder om de har forskellige opfattelser.
2. Forskning i meningsfuldhed har hovedsagelig fokus på skoleundervisningen. Der mangler derfor viden om, hvordan der skabes – og hvordan eleverne oplever meningsfuldhed, meningsfuld læring og meningsfulde sammenhænge i oplæringen og i overgangen mellem skole og oplæring.
3. Forskningen viser, at skabelse af sammenhæng mellem skole og oplæring fx gennem arbejde i autentiske læringsmiljøer har betydning for elevernes oplevelse af meningsfuldhed. Forskningen viser imidlertid også, at oplevelse af meningsfuldhed ikke kun er knyttet til sammenhænge mellem teori og praksis eller mellem skole og oplæring. Oplevelse af meningsfuldhed skabes fx også ved, at eleven kan sætte sig mål, er aktiv i læringen, og kan reflektere. Derudover har opfyldelse af psykologiske behov og modstandsressourcer betydning for oplevelse af meningsfuldhed. Derfor skal næste del af forskningsprojektet dreje sig om meningsfuldhed i bred forstand, herunder om meningsfulde sammenhænge.

Med udgangspunkt i den empiriske undersøgelse kan vi pege på især to analytiske fund, det er interessant at fokusere på i næste del af forskningsprojektet, samt gode erfaringer med afprøvelse af metoder:

1. Den empiriske analyse viser, at elevernes oplevelse af meningsfuldhed kan se forskellig ud, afhængig af hvor de er i deres uddannelsesforløb. På baggrund af analysen i afsnittet om 'Forskel på grundforløbs- og hovedforløbs elever' kan det antages, at meningsfuldhed ser forskellig ud, afhængig af om eleverne er i grundforløb, hovedforløb og om de er på en skole eller en læreplads. I den næste del af forskningsprojektet er det derfor vigtigt at interviewe eleverne i forskellige læringsarenaer for at få et nuanceret billede af, hvad de oplever som meningsfuldt, og hvad der derfor kan støtte og fastholde dem i deres uddannelse generelt og i de forskellige læringsarenaer.
2. Den empiriske analyse viser, at det sociale miljø har stor betydning for de interviewede elevers oplevelse af deres uddannelse som meningsfuld. Eleverne fremhæver både det sociale miljø på skolen og et godt arbejdsfællesskab i deres kommende erhverv som vigtige for oplevelse af meningsfuldhed. Det er især grundforløbs eleverne, der i interviewene fremhæver det sociale miljø på skolen som vigtigt. For eleverne på hovedforløbet bliver det sociale miljø fremhævet som vigtigt i relation til et godt arbejdsfællesskab i oplæringen. Det er dog i dette pilotprojekt tydeligt, at eleverne på hovedforløbet taler mindre om det sociale miljø på både uddannelsen og i deres oplæring end grundforløbs eleverne. Det kan der være forskellige årsager til (fx at de er ældre, eller at de er blevet mere afklarede i forhold til faglige interesser).

I næste del af forskningsprojektet vil det derfor være interessant at gennemføre en mere dybdegående undersøgelse af betydningen af det sociale miljø for elevernes oplevelse af meningsfuldhed. Set i lyset af det relativt store frafald mellem grundforløbet og hovedforløbet er det vigtigt at dykke ned i, hvorvidt frafaldet også kan hænge sammen med, at eleverne ikke får opfyldt deres sociale behov og forventninger i overgangen til og opstarten på lærepladsen.

Den metodiske afprøvning i den empiriske analyse viser, at fokusgruppeinterview og brug af aktiverende elementer i interviewet er gode metoder til at få eleverne til at reflektere over deres oplevelse af meningsfuldhed. Se afsnittet 'Vurdering af metoden' på s. 11 for en uddybning. På baggrund af de gode erfaringer med metoderne, vil disse også benyttes i det videre projekt.

INDLEDNING

Nærværende notat er en opsamling på et pilotprojekt, der er gennemført som en del af forskningsprojektet 'Skabelse og oplevelse af meningsfuldhed i overgang fra skole til oplæring'. Notatet giver læseren mulighed for at få et indblik i den forskningsproces, der foregår i projektet. Pilotprojektet skal danne baggrund for en indsnævring og afgrænsning af fokusområder, som vil blive undersøgt nærmere i det endelige projekt. Derfor præsenteres ikke resultater, men foreløbige hypoteser om, hvad der skaber sammenhæng og gennemførelse for eleverne i erhvervsuddannelserne.

Pilotprojektet er gennemført i perioden oktober 2022 - marts 2023 og har til formål at kvalificere indhold og metode i forskningsprojektet på to måder. For det første ved at afklare, hvad hovedprojektet skal have fokus på i relation til elevernes oplevelse af meningsfuldhed. For det andet ved at afprøve og kvalificere dataindsamlingsmetoderne i hovedprojektet.

Med henblik på de to formål er der gennemført et 'desk study' og en mindre empirisk undersøgelse. I 'desk study' er der gennemført søgninger på resultater fra forskning i meningsfuldhed og meningsfuld læring i primært erhvervsuddannelserne. Den empiriske undersøgelse har bestået af fokusgruppeinterview med elever på fire forskellige uddannelser om deres oplevelse af meningsfuldhed i deres uddannelsesforløb. Resultaterne for de to undersøgelser præsenteres i de følgende kapitler.

Forskningsprojektet kort fortalt

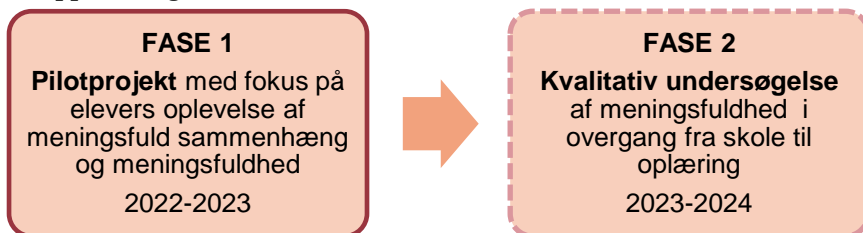
Forskningsprojektet – som pilotprojektet er en del af – er et signaturprojekt i Center for Viden om Erhvervsuddannelser (CEVEU). Med et fokus på elevernes oplevelse af meningsfuldhed i overgangen fra skole til oplæring er det overordnede formål med forskningsprojektet at bidrage med viden om, hvad der skal til for, at flere elever gennemfører en erhvervsuddannelse.

Baggrunden for dette formål er en central udfordring i erhvervsuddannelserne, nemlig at frafaldet er relativt stort og gennemførelsen derfor relativt lav (Billett, Stalder, Aarkrog, Choy, Hodge, & Le, 2022; Aarkrog & Wahlgren, 2020;2022a, EVA, 2013). Forskning har vist, at den store frafalds- og gennemførelsesudfordring hænger sammen med kvaliteten i vekseluddannelsessystemet. Kvalitet drejer sig blandt andet om, hvordan der skabes sammenhæng mellem teori og praksis og mellem skoleundervisning og oplæring (Aarkrog & Wahlgren, 2022a). Meget forskning har tidligere beskæftiget sig med, hvordan skoler og lærepladser kan arbejde med at skabe sammenhæng, men en mindre del af denne forskning har undersøgt, hvordan eleverne oplever sammenhængen.

Den grundlæggende præmis i projekter, er, at oplevelse af meningsfuldhed styrker motivationen for at gennemføre uddannelsen og øger dermed gennemførelsen. I den forbindelse tager projektet udgangspunkt i to spørgsmål:

- Hvilke sammenhænge er meningsfulde for eleverne?
- Hvad styrker generelt elevernes oplevelse af meningsfuldhed i deres uddannelse?

Forskningsprojektets (foreløbige) to faser. Fase 1 er gennemført og nærværende notat er en afrapportering af denne fase:

DESK STUDY

Metode

Desk study er et mindre ikke systematisk udtømmende litteraturstudie. Studierne i notatet er udvalgt med udgangspunkt i, om de er relevante for vores undersøgelse, og om de kan uddybe meningsfuldhed i erhvervsuddannelserne. I det håndholdte studie er der søgt på begreberne 'meningsfuld', henholdsvis 'meaningful' & 'erhvervsuddannelseselever', henholdsvis vocational education and training' i forskning inden for primært erhvervsuddannelserne, der er gennemført inden for de seneste fem år.

Konkret er der søgt i ERIC database på 'meaningful & VET' i perioden 2019-2023. Dette gav 733 hits, hvoraf syv er vurderet som relevante. Der er endvidere søgt på 'meaning' og 'meningsfuldhed' henholdsvis 'mening' og 'meningsfuldhed' i følgende tidsskrifter, der vurderes centrale for erhvervsuddannelsesforskning: International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET) (2019-2023) (tre relevante artikler), Nordic Journal of Vocational Research (NJVET) (2019-2023) (en relevant artikel), Vocations and Learning (2019-2023) (tre relevante artikler) og Kognition og Pædagogik (2019-2023) (ingen relevante artikler)

Hvad viser desk study?

En søgning på 'mening' og 'meningsfuld' i relation til primært erhvervsuddannelserne viser, at meningsfuldhed og meningsfuld læring er relativt hyppigt anvendte begreber inden for de udvalgte studier. Imidlertid er der relativt få undersøgelser, der definerer, hvad der menes med meningsfuldhed og meningsfuld læring. Det synes i undersøgelserne at være taget for givet, at noget er meningsfuldt for eleverne, uden at man nødvendigvis har spurgt dem om deres opfattelse af begrebet. Fx fremgår følgende i en undersøgelse af erhvervsskoleelevers oplevelse af stolthed: "Det kan give stolthed, når sproget bidrager til et praksisfælleskab og til en fælles oplevelse af meningsfuldhed." (Hersom, Andersen, Østergaard & Allermann, 2019). Sammenhængen mellem stolthed og meningsfuldhed uddybes imidlertid ikke i undersøgelsen. Ligeledes fremhæves det gentagne gange i en rapport fra en undersøgelse af undervisningsmiljøet i erhvervsuddannelserne, at undervisningen skal være meningsfuld for eleverne. Imidlertid fremgår det ikke, hvad eleverne eller lærerne forstår ved meningsfuld. (Epinion & DPU, 2020).

Med henblik på at styrke arbejdet med at skabe mening for eleverne er dersåledes behov for en afklaring af, hvad ikke blot eleverne, men også oplæringsvejledere og lærere forstår ved meningsfuldhed i erhvervsuddannelserne.

Med det forbehold, at der er tale om et relativt beskedent litteraturstudie, viser de inddragede undersøgelser, at forskning i skabelse af - og elevers oplevelse af meningsfuldhed og meningsfuld læring hovedsageligt er gennemført i skoleregi, medens der er relativt få undersøgelser af dette i relation til dels læring og oplæring i arbejdslivet dels overgangen fra skole til oplæring på lærepladser. Vi begynder med resultater fra forskning i arbejdslivet.

Meningsfuldhed i arbejdslivet

Ifølge Ib Ravn, der beskæftiger sig med mening i arbejdslivet, giver noget mening for en person, når dette indgår i en større sammenhæng eller helhed (Ravn, 2008, s. 64). Ravn nævner følgende typer af meningsskabende sammenhænge:

- 'Perceptuel sammenhæng': Man kan se en figur i nogle streger (fx abstrakt kunst),
- 'Funktionel sammenhæng': Man kan se, hvorfor man skal gøre sådan, fx sætte en skrue et bestemt sted i samling af et Ikea-skab),
- 'Formålmæssig sammenhæng': Man kan se et formål med fx at gennemføre en uddannelse),
- 'Strategisk sammenhæng': Man kan se, at man skal gøre noget, fordi det indgår i en strategi, fx en virksomhedsstrategi),
- 'Narrativ sammenhæng'. Noget giver mening, når man fortæller om det, fx hvorfor et forhold gik i stykker) og
- 'Eksistentiel sammenhæng': Man kan se meningen med sin tilværelse i et livsperspektiv.

Oplevelsen af sammenhæng er subjektiv og kan derfor ikke generaliseres. Meningsfulde sammenhænge skabes ikke nødvendigvis for os; vi er med til at skabe dem. Ravn skelner her mellem potentialer for og realisering af mening. Således kan mennesket både realisere egne potentialer for meningsskabende sammenhænge og hjælpe til realisering af andres potentialer (ibid.).

Ravn definerer fire faktorer i relation til realisering af potentialer i arbejdslivet.

Styrkerealisering betyder, at man "bruger sine styrker og talenter, realiserer sine potentialer og griber sine livschancer" (ibid., s. 67). En anden faktor drejer sig om formålet med arbejdet, hvor det giver mening at arbejde i en virksomhed, hvis man oplever, at virksomheden *skaber værdi for kunder og omverden*. Den tredje faktor er, at det giver mening *at bidrage til en større sammenhæng*, det vil sige at bruge sine evner på en måde, hvor det kommer andre mennesker til glæde og nytte (ibid., s. 69). Endelig drejer den fjerde faktor sig om det *sociale samspil på arbejdspladsen*, som Ravn kalder 'produktivt arbejdsfællesskab', hvor det giver mening at producere sammen med andre (ibid., s. 70).

To andre undersøgelser drejer sig om meningsfuldhed i forhold til arbejdslivet. Den ene viser blandt andet, at samklang mellem den enkeltes fagidentitet og arbejde skaber situationer, hvor den enkelte oplever arbejdet som meningsfuldt. Der argumenteres derfor for, at forhandling af fagidentitet er relateret til oplevelsen af meningsfuldt arbejde (Vähäsantanen, Rääkkönen, Paloniemi, Hökkä, & Eteläpelto, 2019).

Den anden undersøgelse drejer sig om unges oplevelse af meningsfuldhed i forhold til deres kommende arbejde. Formålet har været at undersøge, hvordan unge (17-29 år) bliver formet som arbejdskraft. Studiet viser, at de unge i undersøgelsen ser det at få et arbejde som et selvrealiseringsprojekt. De oplever, at deres arbejde er det, som skal give deres liv mening nu og i fremtiden. Et meningsfuldt liv er dermed afhængig af at få et arbejde, hvor den unge oplever at kunne bidrage og give værdi. De unge måler dermed deres værdi i forhold til, hvilket arbejde de har. (Farrugia 2019).

Hvilke forhold har betydning for elevernes oplevelse af meningsfuld læring?

Resten af undersøgelserne, der er inddraget i desk study, er gennemført i skoleregi. Vi begynder med den amerikanske psykolog David Ausubel, der er kendt for i 1960'erne at klargøre forskellen på det, han kalder meningsfuld læring og udenadslære. Ausubel havde fokus på læring generelt og ikke specifikt på erhvervsuddannelserne. Ifølge Ausubel er der tre faser i en såkaldt 'Advance organizer model', der understøtter meningsfuld læring: 1. Læreren gør målet med undervisningsforløbet klart for eleverne, således at disse kan sætte det, de skal lære, ind i en sammenhæng. 2. Læreren udpeger de centrale begreber og sætter dem ind i en sammenhæng med tidligere begreber. 3. Læreren tager udgangspunkt i elevernes kognitive strukturer i forankringen af ny læring (Ausubel, 1968). Ligeledes har nyere undersøgelser fx (Jonassen, Howland, Moore, & Marra, 2003; Howland, Jonassen, & Marra, 2012) peget på lignende og flere forhold, der understøtter meningsfuldhed:

- Eleverne skal deltage aktivt i læreprocessen ved at konstruere læring fremfor passivt at modtage information
- Eleverne skal samarbejde
- Elevernes erfaringer skal inddrages
- Eleverne skal relatere det lærte til den virkelige verden
- Eleverne skal kunne formulere egne læringsmål
- Eleverne skal skabe ny viden ved at integrere tidligere viden med ny viden, formulere, hvad de har lært og reflektere over læringen

Ovenstående forhold betyder, at læreren for at skabe meningsfuld læring blandt andet skal:

- Tydeliggøre målet med undervisningen,
- Skabe sammenhæng mellem begreber,
- Facilitere diskussioner i klassen og
- Give mulighed for, at eleverne kan inddrage deres erfaringer i undervisningen (Hinojosa & Arévalo, 2022).

Skønt ovenstående undersøgelser af meningsfuld læring ikke specifikt drejer sig om undervisning i erhvervsuddannelser, skønnes pointerne at være relevante at inddrage i relation til erhvervsuddannelserne.

Ovenstående punkt om betydning af at formulere egne læringsmål for oplevelse af meningsfuldhed fremgår også i et forskningsprojekt om erhvervsuddannelserne. Projektet, der havde fokus på frafald og fastholdelse, viser, at jo klarere mål eleverne har med deres uddannelsesforløb, jo større sandsynlighed for, at de gennemfører uddannelsen. Det betyder, at elevernes evne til at sætte sig og fastholde mål er centralt for deres gennemførelse (Aarkrog & Wahlgren 2022b). Der er således en sammenhæng mellem målorientering, oplevelse af meningsfuldhed og fastholdelse i uddannelse.

'Meningsfuldhed' og autentiske miljøer

I undersøgelser af meningsfuldhed i relation til erhvervsuddannelserne er det gennemgående, at undervisning eller læring i autentiske miljøer har stor betydning for elevernes oplevelse af

meningsfuldhed. Med autentiske miljøer menes, at eleverne relaterer til eller arbejder med virkelige problemstillinger fra erhvervet.

En dansk undersøgelse af STEM-relaterede grundfag i erhvervsuddannelserne viser, at når eleverne oplever undervisningen som relevant for praksis, oplever de den også som meningsfuld: ”... indholdet i biologi og naturfag bliver til værdifuld viden i relation til helheden, her forstået som ambitionen om at blive en dygtig og professionel fagudlært, der kan imødekomme de behov, der er ude i det erhverv, som uddannelsen retter sig imod.” (Andersen, Benthien, Hersom, Hjermov & Pedersen, 2022, s. 42).

I et norsk forskningsprojekt om erhvervsuddannelseselevs oplevelse af meningsfuldhed er det undersøgt, om det, at eleverne tog på ekskursion – i dette tilfælde til et kraftværk - kunne styrke deres oplevelse af meningsfuldhed. Resultaterne viser, at eleverne er glade for at lære i autentiske miljøer. Det kan imidlertid ikke konkluderes, om og hvordan læring i autentiske miljøer har betydning for elevernes oplevelse af meningsfuldhed (Norby, Knain & Jonsdóttir, 2017).

En anden norsk undersøgelse drejer sig om forhold i erhvervsuddannelserne, der har positiv indvirkning på, at sårbare elever klarer sig godt i skolen. I undersøgelsen er de sårbare elever kendetegnet ved overvejende at have en anden etnisk baggrund end norsk og ved et relativt lavt karaktergennemsnit fra folkeskolen. Undersøgelsen viser blandt andet, at autentiske arbejdsopgaver, der relaterer sig til verden uden for skolen, opleves som meningsfulde af eleverne. De virkelighedsnære arbejdsopgaver opleves som meningsfulde, fordi de er relevante i forhold til elevernes konkrete mål med uddannelsen. Det konkluderes i undersøgelsen, at det er vigtigt, at læreren tydeliggør meningsfulde sammenhænge mellem skoleundervisningen, elevernes liv og deres karrieremål (Schmid, Jørstad & Nordlie, 2021).

Arbejdet med autentiske miljøer kan fx ske gennem problembaseret læring. Det fremgår i flere artikler, at problembaseret læring understøtter de lærendes oplevelse af meningsfuldhed. Et eksempel på dette er en undersøgelse, hvor eleverne skulle arbejde problembaseret på en måde, hvor de blev aktiveret, havde det sjovt og anvendte teknologi (Active Fun Technology (AFT)). Undersøgelsen viser, at AFT havde positiv indvirkning på elevernes oplevelse af meningsfuldhed (Hsbollah & Hassan, 2022). Et finsk litteratur-review af meningsfuld læring i matematikundervisning viser, at det indvirker positivt på elevernes oplevelse af meningsfuldhed, at de kan se, at faget skal bruges i den virkelige verden. Derfor skal undervisningen relateres til elevernes hverdagsliv fx gennem problembaseret læring (Koskinen & Pitkäniemi, 2022).

Endelig kan der skabes virkelighedsnær undervisning ved brug af digitale værktøjer. Der er adskillige undersøgelser af, hvordan brug af digitale læringsværktøjer til simulation af virkelige praksisser kan understøtte elevernes oplevelse af meningsfuldhed, fx (Brito, Almeida & Osório, 2021; Tüzün, Tüysüz & Türk, 2021). I en undersøgelse af blended learning fremgår det, at aktiviteterne i læringsforløbet skal være knyttet til brancher eller autentiske problemer, for at det giver mening for eleverne Xiaofang, 2021, s. 267).

Fælles for ovenstående undersøgelser er en antagelse om, at det styrker elevernes oplevelse af meningsfuldhed i skoleundervisningen, når de lærer gennem arbejde med autentiske opgaver og/eller i autentiske miljøer. Men, hvad så, når eleverne lærer i de autentiske miljøer på

lærepladser. Hvad skaber, understøtter og udfordrer så meningsfuldhed? Det mangler der viden om.

Konstruktion af mening

Nogle undersøgelser går tæt på meningsdannelseprocessen ved at fokusere på forhandling af mening. I en undersøgelse, der er inspireret af teori om forhandling af mening i praksisfællesskaber (Lave & Wenger, 2003), er der fokus på, hvordan elever og lærere i klasseværelse og værksted forhandler om, hvordan en praktisk opgave kan og skal håndteres. Ifølge undersøgelsen drejer samtalen mellem lærer og elev sig om at konstruere mening og forståelse. (Asplund, Kilbrink & Asghari, 2021). Ligeledes viser en anden undersøgelse betydningen af kollektiv meningsdannelse for elevernes udvikling af erhvervsfaglige begreber og dermed af erhvervsfaglig identitet. Undersøgelsen viser, at lærerens løbende feedback på elevernes læreproces understøtter kollektiv meningsdannelse (Johannsson, Wärvik & Choy, 2019).

Betydningen af personlige faktorer for oplevelse af meningsfuldhed

Forskningen viser, at de personlige faktorer hos de lærende også har betydning for deres skabelse og oplevelse af meningsfuldhed. Fx viser en undersøgelse, der tager udgangspunkt i 'Self-determination theory (SDT) (Ryan & Deci, 2017), at opfyldelsen af følgende fire psykologiske behov har betydning for oplevelse af meningsfuldhed: Behovet for oplevelse af autonomi, det vil sige, at man selv bestemmer eller har accepteret at skulle et eller andet, fx lære noget; behovet for at føle sig kompetent i en situation (også omtalt som self-efficacy), behovet for tilhørsforhold, det vil sige at være accepteret i den eller de sociale sammenhænge, man indgår i og behovet for godgørenhed, at man gør noget godt for andre. Undersøgelsen viser, at opfyldelse af de fire behov - også hver især - har positiv indvirkning på oplevelse af mening i livet (Martela, Ryan & Steger, 2018).

Grete Hansen arbejder i et ph.d.-projekt med samspillet mellem erhvervsskoleelevers modstandsressourcer og oplevelse af sammenhæng. Hun undersøger erhvervsskoleelevers oplevelse af sammenhæng, som ifølge hende omfatter forståelse, håndterbarhed og meningsfuldhed. Oplevelse af sammenhæng hænger sammen med elevernes evne til at identificere generelle modstandsressourcer, der blandt andet indeholder følelsesmæssige og relationelle dimensioner. Elevernes generelle modstandsressourcer har indflydelse på oplevelse af meningsfuldhed gennem hele uddannelsen. Lærere og oplæringsvejledere skal derfor understøtte elevernes oplevelse af sammenhæng og identificere generelle modstandsressourcer, der kan understøtte læring (Hansen & Utvær, 2022). At kunne sætte sig og fastholde mål kan betragtes som en modstandsressource, der gør, at eleverne ikke så let vippes af pinden, når de møder udfordringer i uddannelsen.

EMPIRISK UNDERSØGELSE

I dette kapitel præsenteres en analyse af pilotprojektets empiriske del, som består af fokusgruppeinterview med elever på fire erhvervsuddannelser. Hvor desk study har haft til formål at undersøge, hvordan meningsfuldhed træder frem som begreb i forskningen, har den empiriske undersøgelse haft til formål at undersøge, hvordan elever oplever og italesætter meningsfuldhed i deres uddannelse. Derudover har formålet være at afprøve, hvordan vi metodisk kan undersøge, hvordan elever på erhvervsuddannelserne oplever meningsfuldhed i deres uddannelse. I den empiriske undersøgelse har vi derfor i fokusgruppeinterview med elever afprøvet forskellige typer af spørgeteknikker for at undersøge elevernes oplevelse af meningsfuldhed. Det er vigtigt at nævne, at analysen er gennemført på et relativt lille datagrundlag, og pointerne skal derfor opfattes som forhold, der kan undersøges nærmere i næste del af forskningsprojektet.

Kapitlet bidrager med pointer om, hvordan elever i fællesskab italesætter oplevelser af meningsfuldhed. I det forrige kapitel om pointer fra desk study bliver det tydeligt, at mening og meningsfuldhed optræder i mange forskningsmæssige sammenhænge og derfor også indebærer forskellige definitioner. I denne empiriske analyse er det elevernes oplevelse af meningsfuldhed, som er i fokus. Vi har i projektgruppen arbejdet med en bred tilgang til meningsfuldhed, nemlig, at noget giver mening eller er vigtigt i en større sammenhæng, og at meningsfuldhed må altid ses i relation til noget andet. Fx hvordan uddannelse, arbejde, fritidsbeskæftigelse, livsvalg osv. opleves som meningsfulde – altså vigtige - i en større sammenhæng. Denne tilgang til mening og meningsfuldhed falder i tråd med Ravn's brug af begreberne (Ravn 2008), som det bliver forklaret i kapitlet om desk study. I dette projekt er 'den større sammenhæng' elevernes uddannelse, og dermed er det også meningsfuldhed i relation til deres uddannelse, som eleverne er blevet spurgt om i interviewene.

Metodisk design

Det metodiske design for den empiriske del af pilotprojektet omfatter syv fokusgruppeinterview. I dette afsnit præsenteres valg af skoler til interview samt fokusgruppeinterview som metode.

Valg af uddannelser

Der er foretaget fokusgruppeinterview med i alt 31 grundforløbs- og hovedforløbs elever fordelt på fire uddannelser inden for de fire hovedområder i erhvervsuddannelserne: "Fødevarer, jordbrug og oplevelser"; "Kontor, handel og forretningsservice"; "Omsorg, sundhed og pædagogik" og "Teknologi, byggeri og transport"¹. Da pilotprojektet har haft til formål at undersøge, hvordan elever oplever meningsfuldhed i deres uddannelse bredt, og hvordan vi metodisk kan spørge om meningsfuldhed, har det været væsentligt at have en bred variation i uddannelser og hovedindgange. På baggrund af den brede tilgang ville vi undersøge, om der er

¹ <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/uddannelser/overblik/hovedomraader>

forskel på, hvad elever oplever som meningsfuldt på tværs af hovedområderne. Samtidig har vi også haft fokus på, om der var væsentlige forskellige på tværs af de fire hovedområder.

De udvalgte uddannelser fordeler sig således:

Hovedindgang	Uddannelse	Fordeling af interview
Fødevarer, jordbrug og oplevelser	Gastronomi	Et interview med to GF2-elever og fire hovedforløbselever
Kontor, handel og forretningsservice	Kontor, detail og iværksætteri	Et interview med GF1 eud-elever: to elever med planer om at overgå til GF2 på kontor, to med planer om at overgå til GF2 detail. Et interview med GF1 euv-elever: tre elever med planer om at overgå til GF2 iværksætteri, og en elev med planer om at overgå til GF2 kontor.
Omsorg, sundhed og pædagogik	SOSU-assistent	Et interview med fire GF2 elever Et interview med fem hovedforløbselever
Teknologi, byggeri og transport	Teknisk design	Et interview med fire hovedforløbselever Et interview med fire GF2-elever

Fokusgruppeinterview som metode

De syv interview er blevet gennemført som fokusgruppeinterview. I et fokusgruppeinterview er der mindre fokus på, hvad den enkelte person siger og mere fokus på, hvad gruppen sammen drøfter og konstruerer (Halkier 2010, Morgan 2010). Vi har således været interesserede i, hvordan eleverne i fællesskab har sat ord på deres oplevelser af meningsfuldhed i deres uddannelse. Vi havde en formodning om, at mening og meningsfuldhed er abstrakte begreber, som eleverne kan have svært ved at formulere sig om. Ved at vælge fokusgruppeinterview som metode, blev det ikke op til den enkelte elev at forholde sig til noget abstrakt, men derimod en fælles øvelse for hele gruppen. Det blev understreget af interviewereren fra starten, at interviewet var en dialog, og at eleverne meget gerne måtte kommentere hinandens udsagn og være enige eller uenige med hinanden.

Med henblik på at understøtte dels elevernes refleksion over de abstrakte begreber dels dialog og diskussion eleverne iblandt bestod fokusgruppeinterviewet af tre øvelser, hvor forskellige interviewteknikker blev brugt. I den første øvelse blev eleverne bedt om at skrive ned på post-its, hvad de anså som henholdsvis gode og mindre gode elementer i deres uddannelser. Eleverne fik fem minutter til at tænke og skrive ned hver for sig, og efterfølgende blev de bedt om at fortælle, hvad de havde skrevet ned på deres post-its.

I anden øvelse havde vi på forhånd printet nogle billeder, som viste forskellige situationer i de pågældende uddannelser. Der var billeder fra uddannelsens erhverv, herunder af materialer, maskiner og digitale teknologier brugt i uddannelsen eller erhvervet og billeder fra

undervisningssituationer, herunder klasseundervisning, gruppearbejde og vejledning, pauser, fester osv. Der var desuden billeder, som illustrerede samarbejde og fællesskab. Eleverne blev bedt om at vælge to billeder, som illustrerede noget, som for dem var meningsfuldt ved deres uddannelse. Efterfølgende blev de bedt om at fortælle, hvilke billeder de havde valgt, og hvorfor billederne illustrerede noget meningsfuldt.

I den tredje og sidste øvelse blev eleverne bedt om i fællesskab at prioritere alle deres valgte billeder i forhold til grad af meningsfuldhed. Pointen med øvelsen var ikke, at de skulle komme frem til et konkret resultat, men at få et indblik i drøftelserne om deres prioriteringer.

Vurdering af metoden

En del af formålet med pilotprojektet har været at afprøve forskellige metoder i interview om elevers oplevelse af meningsfuldhed. Derfor har vi afsluttet alle interview med at spørge eleverne, hvad de syntes om metoden, og om de havde forslag til ændringer. På tværs af interviewene har eleverne været meget positive i forhold til måden at blive interviewet på. De har peget på, at det var rart at få tid til at skrive noget ned og tænke sig om, og at billederne har bidraget til, at de havde noget konkret at tale ud fra.

Vores egen vurdering er ligeledes positiv. Alle interview har været præget af stor villighed blandt eleverne til at bidrage med deres perspektiver. Det har fungeret godt, at interviewererne mere har været moderator end interviewer. Elevgruppen på erhvervsuddannelser vil ofte gerne være aktive i undervisningen, og derfor har det været gavnligt, at de har været aktive i interviewet ved at skulle gennemgå forskellige øvelser – fremfor udelukkende at tale og lytte. Desuden har det givet nogle spændende perspektiver, at eleverne har drøftet meningsfuldhed med hinanden. I deres fælles konstruktion af et abstrakt tema, har vi indtrykket af, at de har fået mere dybde på temaet, end de ville have fået, hvis vi havde gennemført enkeltinterview. De har inspireret hinanden til at reflektere videre over deres egne perspektiver. Prioriteringsøvelsen har desuden givet indblik i, hvor enige eleverne var, og øvelsen har bidraget til, at de har sat endnu flere ord på deres oplevelse af meningsfuldhed, fordi de skulle argumentere for valg af billeder. Inden hver øvelse har eleverne fået tid til at tænke sig om og evt. skrive noget ned. Vi har oplevet, at disse tænkepauser har bidraget til, at eleverne har følt sig mere trygge i forhold til at bidrage til interviewet.

Perspektiver på meningsfuldhed – empirisk analyse

Analysen på tværs af interviewene viser, at eleverne fremhæver særligt to forhold, når de bliver spurgt om, hvad der gør deres uddannelse meningsfuld. Det ene forhold er, at deres uddannelse har en tæt kobling til deres fremtidige erhverv, det andet, at der er et godt socialt og fagligt fællesskab med klassekammerater og kollegaer. I øvelsen, hvor eleverne blev bedt om at prioritere de meningsfulde elementer af deres uddannelser, blev grupperne de fleste steder enige om, at det sociale og faglige fællesskab og koblingen til erhvervet var lige vigtige. Disse to forhold uddybes i de kommende to afsnit, hvor også undervisningen berøres, da det også blev nævnt som et vigtigt forhold på tværs af interviewene.

Meningsfuldt at koble uddannelsen til erhvervet

På tværs af interviewene oplever eleverne deres uddannelse som meningsfuld, når der er en tæt kobling til fagets erhverv eller praksis. Det kommer til udtryk på forskellige måder.

For det første peger eleverne på, at uddannelsen opleves som meningsfuld, når de kan se, at det faglige indhold i undervisningen på skolen kan bruges i deres fremtidige erhverv. Her forklarer en elev fra en merkantil uddannelse:

Vi har nogle fag, som vi kan se, at vi kan bruge i fremtiden. Det vi lærer i dansk, engelsk og matematik, kan vi se, at vi skal bruge. Fx i dansk lærer vi om faglig kommunikation og dokumentation. Det er lettere at forbinde vores fag med virkeligheden, end hvis man fx skulle lære tysk. Elev, GF 1 merkantil.

I det pågældende interview sammenligner eleverne deres valg af uddannelse med en gymnasial uddannelse. Eleverne har fravalgt en gymnasial uddannelse, fordi de ikke har lyst til at lære fagligt indhold, som – ifølge dem – ikke kan anvendes direkte i en fremtidig arbejdspraksis. Derfor er de optagede af, at det faglige indhold i deres erhvervsuddannelse er brugbart.

Blandt de interviewede elever på gastronomiuddannelsen gentages pointen om, at det faglige indhold på skolen skal være brugbart, og eleverne tilføjer, at det samtidig også er vigtigt for dem at kunne forklare deres handlinger:

Det er vigtigt, at man kan bruge det, man lærer og får forklaret, hvorfor man skal lære noget. At få en forståelse af fx hvorfor en bøf skal steges på en bestemt måde. (Citater er stykket sammen af flere elever på gastronomiuddannelsen).

Et andet forhold, der har betydning for, om de interviewede elever oplever uddannelsen som meningsfuld, er, når undervisningen på skolen indebærer 'autentiske opgaver' eller afspejler arbejdet i praksis. Et citat fra en elev fra hovedforløbet på teknisk design illustrerer dette:

Vi havde et renoveringsprojekt, og det synes jeg, var rigtig fedt. Det var en god viden at have, når man kommer ud og skal lave et renoveringsprojekt. Så ved jeg, hvad jeg skal. Elev, teknisk design, hovedforløb.

Det er således meningsfuldt for disse elever at udføre opgaver på skolen, hvor de lærer noget konkret, som de kan bruge i deres praksis på lærepladserne og i fremtidige erhverv. Det kan både dreje sig om opgaver, som læreren har igangsat, og om at medarbejdere fra virksomheder deltager i og bringer erfaringer fra arbejdspladsen ind i undervisningen. Blandt de interviewede elever på SOSU-uddannelsen bliver det fremhævet, at case-arbejde er en god måde at gøre undervisningen praksisnær og dermed – ifølge de interviewede elever – meningsfuld.

Et tredje – og nærliggende – forhold drejer sig om, at eleverne oplever det som meningsfuldt, at deres uddannelse giver billeder på, hvordan deres fremtid på arbejdsmarkedet kan se ud. Elever på kontor- og detailuddannelserne påpeger fx, at det er meningsfuldt for dem, at de kan forestille sig at sidde på et kontor eller stå i en konkret butik og udføre deres arbejde. Samtidig fremhæver de interviewede elever på teknisk design-uddannelsen, at det er meningsfuldt for dem, at deres uddannelse fører til et konkret job, og at de kan se, at der er brug for dem på arbejdsmarkedet.

Et fjerde forhold drejer sig om, at når eleverne kommer ud på en læreplads, er det vigtigt, at lærepladsen har forståelse for, hvad det vil sige at være lærling. Dette perspektiv kommer fra elever på hovedforløbet på primært teknisk design og SOSU. De interviewede elever beskriver,

at det, der foregår i skolen, set i bakspejlet kan virke meningsløst, når de står ude på deres læreplads og oplever, at der ikke er nogen kobling mellem skolen og lærepladsen. Oplevelsen af meningsløshed hos eleverne kan fx komme til udtryk ved, at mesteren eller kollegaerne på lærepladsen ikke har nogen viden om, hvad det indebærer at være lærling. Eleverne påpeger, at man som lærling har brug for, at der er nogen, som tager imod en og viser en, hvordan man udfører arbejdsopgaverne på den pågældende arbejdsplads, og det har flere af dem manglet i deres oplæring. Den manglende mening kan også komme til udtryk ved, at lærepladsen ikke ved, hvad eleverne lærer på skolen og heller ikke hvilke oplæringsmål, de skal arbejde med på lærepladsen. Dette eksemplificeres af en elev på hovedforløb i teknisk design:

Der mangler forståelse mellem praktikvirksomheden og skolen. Min virksomhed ved ikke, hvad det vil sige at være elev på en erhvervsskole. Min leder er akademisk uddannet, så de ved faktisk ikke, hvad man skal igennem. Så det skal jeg forklare dem – og så stiller de selvfølgelig spørgsmål til, hvorfor det skal være på den måde. Og det kan godt være svært at svare på som elev. Elev, hovedforløb, teknisk design.

Udover at det er svært for eleven, hvis lærepladsen ikke ved, hvad eleven skal lære, bliver det tydeligt for denne elev, at der ikke foregår meget kommunikation mellem skolen og lærepladsen. Kobling mellem skole og læreplads er ifølge flere af eleverne vigtig for oplevelsen af meningsfuldhed, både når eleven er på skolen og på lærepladsen.

Meningsfuldt at have sociale og faglige fællesskaber

På tværs af interviewene træder det frem, at et godt socialt og fagligt fællesskab på skolen og lærepladsen er med til at gøre uddannelsen meningsfuld.

På tværs af flere interview fremhæver eleverne, at det er vigtigt for dem at være en del af et socialt fællesskab på skolen. Det er især eleverne på grundforløbet, der fremhæver, at de har brug for at have et godt socialt fællesskab med deres klassekammerater for at trives i deres uddannelse. En elev fortæller:

Jeg synes, vi har en rigtig god klasse. Vi er meget forskellige, men vi snakker rigtig godt med hinanden. Og det er mindst lige så vigtigt på en uddannelse, at man har nogen at snakke med, og man trives i det. Elev, GF2 Teknisk design.

Nogle elever påpeger, at de har brug for hjælp fra skolens side til at skabe et godt socialt fællesskab, men de oplever ikke at få den nødvendige støtte. En elev illustrerer dette med følgende citat:

Jeg sagde det [at eleverne gerne vil lave sociale aktiviteter, red.] til en lærer på et tidspunkt, som sagde, at det er et lærested og ikke et værested. Men jeg tænker bare, at det kan godt være, at det er et lærested, men du kan ikke lære, hvis ikke du har det godt socialt, så bliver det sværere for dig at føle dig tilpas i undervisningen. Så jeg synes godt, at de kunne gøre mere ud af det. Elev, GF1 merkantil.

På tværs af interviewene træder det også frem, at det er meningsfuldt at have nogle faglige fællesskaber på uddannelsen. Både på skolen og på lærepladsen er det meningsfuldt for eleverne at være en del af et fællesskab omkring deres arbejdsopgaver. På tværs af elevinterviewene

bliver det dels påpeget, at arbejdet og læringen bliver sjovere i fællesskab med andre, dels at samarbejde er noget, som eleverne skal lære. En elev fortæller:

Gruppearbejde er det, der gør uddannelsen mest meningsfuld – både fordi det er en god måde at lære på, og fordi det er noget, det er virkelig vigtigt at lære. Elev, GF 1 merkantil.

I flere interview peger eleverne på, at samarbejde er en afgørende kompetence i deres arbejdsliv, og at det er vigtigt for dem at øve sig i at samarbejde, mens de er på skolen.

På gastronomiuddannelsen italesætter eleverne det sociale fællesskab som sammenhold. Det er vigtigt for dem at have et godt sammenhold med klassekammerater på skolen og kollegaer på lærepladsen, men det er forskellige typer af sammenhold de to steder. En elev forklarer det således:

Fællesskab på arbejdet drejer sig om det, man skal lave. På skolen er det mere noget med et venskab. Elev, gastronomiuddannelsen.

I interviewene med SOSU-eleverne er de sociale aspekter af uddannelsen knyttet til de kollegiale relationer på lærepladsen og deres fremtidige arbejde. Flere af SOSU-eleverne fortæller, at de har valgt uddannelsen, netop fordi der er meget samarbejde i praksis. En elev på GF2 fortæller:

Jeg glæder mig til, at jeg kommer ud til nogle kollegaer, og vi kan tale om, hvordan vi vinkler en opgave. Det er meningsfuldt for mig at være i et kollegialt fællesskab om behandling af borgerne, og at man føler sig tryk sammen med kollegaerne. Elev, GF2 SOSU.

De interviewede SOSU-elever peger ikke lige så meget på vigtigheden af de sociale relationer på skolen, som de andre elever. Det skal nævnes, at sosu-eleverne var en del ældre end eleverne i de andre interview, og derfor kan være mindre interesserede i at etablere en omgangskreds, som yngre elever kan formodes at være.

Meningsfuld undervisning

Analysen i pilotprojektet indikerer, at undervisningen på skolen fylder en del, når eleverne skal fortælle om, hvad der er meningsfuldt i deres uddannelse. Det kan skyldes, at eleverne er blevet interviewet, mens de opholdt sig på skolen, hvorfor deres oplevelser med undervisning fremstår mest aktuelle for dem. Hvis interviewene var gennemført på lærepladserne, kan det tænkes, at undervisningen på skolen havde fyldt mindre.

På tværs af interviewene bliver det tydeligt, at kvaliteten og typen af undervisningen har indflydelse på, om eleverne oplever deres uddannelse som meningsfuld. Det skal påpeges, at vi kun har interviewet elever og kan derfor ikke sige noget om undervisningen set fra lærernes synsvinkel. Dog ikke overraskende peger de interviewede elever på typer af undervisning, som også bliver fremhævet som god undervisning på erhvervsskoler i andre forskningsprojekter, undersøgelser og opslagsbøger (fx Riis og Brodersen 2023, Howland, Jonassen, & Marra, 2012). Det drejer sig fx om, at undervisningen skal have det rette faglige niveau. På tværs af de fire uddannelser bliver det tydeligt, at eleverne gerne vil være fagligt dygtige. De forventer at komme ud i praksis og være dygtige inden for deres fag, og derfor skal undervisningen også leve op til deres forventninger om fagligt indhold. Samtidig har det stor betydning for de interviewede elever, at deres lærere lytter til dem, inddrager dem i undervisningen og respekterer deres

synspunkter. En gruppe elever fra en merkantil uddannelse fortæller fx, at de ikke oplever, at deres lærere respekterer deres synspunkter og input til undervisningen, hvilket betyder, at eleverne ikke føler sig anerkendt som faglige personer.

På tværs af interviewene peger eleverne på, at de gerne vil være aktive og ikke kun lyttende i undervisningen. De vil gerne samarbejde med andre elever og give hinanden hjælp og sparring både i plenum og i gruppearbejde.

Som det blev beskrevet i forrige afsnit om meningsfuldhed i forhold til kobling til erhvervet, er det vigtigt for elevernes oplevelse af meningsfuldhed, at uddannelsen er tæt koblet til en konkret praksis. Dette kommer også til udtryk i deres overvejelser om undervisningen. Eleverne oplever undervisningen som meningsfuld, når lærerne formår at relatere indholdet til erhvervet. Det kan fx være at arbejde med cases fra praksis, at blive undervist i teori i værkstedet eller køkkenet eller at have en lærer, som kender erhvervet godt og kan trække sine erfaringer med ind i undervisningen. På tværs af interviewene fortæller eleverne, at de oplever en god kobling til erhvervet, når der kommer gæstelærere/eksperter fra virksomheder og lærepladser ind på skolen og underviser dem i et specifikt tema.

Forskel på grundforløbs- og hovedforløbselever

Et fund, det er interessant at hæfte sig ved, er, at elevernes oplevelse af meningsfuldhed er påvirket af, om de er på hovedforløb eller grundforløb. Flere perspektiver går igen på tværs af alle de interviewede elever, men nogle særlige forhold træder mere frem blandt grundforløbselever end hovedforløbselever og omvendt. Fx bliver det tydeligt i analysen, at elever på grundforløbet relaterer deres overvejelser om, hvad der er meningsfuldt i uddannelsen, til deres uddannelsesvalg. Eleverne på grundforløbet har for nyligt foretaget deres valg af ungdomsuddannelse, og dette kan være grunden til, at de sammenligner erhvervsuddannelsen med fx gymnasiale uddannelser. De oplever deres erhvervsuddannelse som meningsfuld, fordi den indeholder noget andet – fx praktisk arbejde – end en gymnasial uddannelse. Desuden knytter elever på grundforløbet mere deres overvejelser om meningsfuldhed til undervisningen og læringsmiljøet på skolen end elever på hovedforløbet. Dette er ikke overraskende, da grundforløbseleverne kun har erfaring med skoledelen af uddannelsen. Det peger dog på, at elevernes oplevelse af meningsfuldhed formentlig ofte vil ændre sig i løbet af uddannelsen.

Elever på hovedforløbet peger i høj grad på, at sammenhængen mellem skole og læreplads er med til at skabe meningsfuldhed – eller mangel på samme. De interviewede hovedforløbseleverne peger på, at de savner erhvervet, når de er på skolen, og at de ønsker sig mentorer og gæstelærere fra erhvervslivet, imens de er på skolen. Desuden reflekterer hovedforløbseleverne over, hvilke roller lærepladserne og skolen har for at skabe mening i elevernes skift mellem skole og læreplads.

Forskellige typer af motivation for at gå ind i faget på de fire uddannelser

Fælles for eleverne i interviewene er, at de alle har haft en motivation for at gå ind i netop deres fag og den uddannelse, men deres begrundelser for motivationen er forskellig på tværs af de fire uddannelser. Som det bliver tydeligt i notatets desk study, hænger motivationen for ens fag sammen med oplevelsen af meningsfuldhed i ens uddannelse og arbejdsliv (fx i relation til forestillinger om sit kommende arbejdsliv Ravn, 2008 og Farrugia 709). Derfor dykker vi i dette

afsnit ned i, hvad der motiverer eleverne i de enkelte uddannelser for deres fag. Det skal understreges, at nedenstående er foreløbige pointer, som kan undersøges nærmere i næste del af forskningsprojektet.

SOSU-elevernes motivation drejer sig om at kunne komme ud og gøre en forskel i samfundet ved at drage omsorg for borgere, forklarer eleverne i interviewene. For dem er det en meningsfuld kombination at være fagligt dygtig til fx at håndtere medicin og samtidig få mulighed for at gøre en positiv forskel i andres – fx ældre menneskers – liv. Som nævnt i ovenstående afsnit, er det samtidig en motiverende faktor, at arbejdet som SOSU-assistent foregår i tæt samarbejde med andre, idet de faglige fællesskaber motiverer SOSU-eleverne for deres fag.

De interviewede elever på de merkantile uddannelser motiveres af udsigten til et bestemt job (fx butiksassistent i særlig tøjbutik. Hos dem fylder det derfor meget, at undervisningens indhold er direkte brugbar i deres kommende erhverv, og flere af dem beskriver sig selv som skoletrætte. . Flere af eleverne har desuden planer om at blive selvstændige og starte deres egen virksomhed, og deres uddannelse bliver italesat som et vigtigt skridt på vejen til at opnå det. Det skal nævnes, at de interviewede elever gik på GF1 (nu går de på GF2) og derfor ikke havde erfaring fra en læreplads.

For de interviewede elever på teknisk design er det særligt indholdet i uddannelsen og faget, der motiverer dem. En teknisk designers opgaver består ofte i at tegne modeller i digitale programmer, og eleverne beskriver, hvordan det er sådanne opgaver, de gerne vil ud at udføre. Flere af eleverne beskriver sig selv som kreative og skabende og dygtige til digitale teknologier, og med teknisk design har de fundet en uddannelse, hvor disse kompetencer kan komme i spil. Blandt hovedforløbs eleverne bliver det desuden påpeget, at de kan se, at deres uddannelse har en relevans på arbejdsmarkedet, hvilket også er motiverende for dem.

De interviewede elever på gastronomi peger på, at stolthed for kokkefaget i kombination med faglig viden er en vigtig motivation for uddannelsen. Eleverne udtrykker dog, at stoltheden i faget kan give udfordringer i erhvervet. Som eksempel nævner hovedforløbs eleverne, at man ikke kan tage det for givet, at mestrene på lærepladserne vil lære deres viden fra sig. Desuden lufter eleverne en bekymring for, at det kollegiale miljø i restaurationsbranchen kan være svært at komme ind i som lærling på grund af faste hierarkier og en hård tone på mange lærepladser.

REFERENCER

Andersen, O.D., Benthien, F.L., Hersom, H., Hjerinov, P. & Pedersen, L. (2022) Stem-relaterede grundfag i erhvervsuddannelserne. En undersøgelse af motiverende, helhedsorienteret undervisning. NCE, KP.

Asplund, S.-B., Kilbrink, N. & Asghari, H. (2021) Visualising the Intended Practical Doing: Future-Oriented Movements in Swedish Vocational School Workshop Settings. *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, Vol. 8, Issue 2, 160–185.

Ausubel, D. P. (1968) *Educational Psychology: A Cognitive View*. New York: Grune and Stratton.

Billett, S., Stalder, B. Aarkrog, V. Choy, S., Hodge, S & Le, A. (eds.) (2022) *The Standing of Vocational Education and the Occupations It Serves. Current Concerns and Strategies For Enhancing That Standing*. Springer.

Brito, L. P., Almeida, L. S. & Osório, A. J. (2021) Seeing in believing: impact of digital simulation pedagogical use in spatial geometry classes. *International Journal of Technology in Teaching and Learning*, 17(2), 109-123.

Epinion & DPU (2020) God praksis for undervisningsmiljøer på erhvervsuddannelserne. Børne- og Un-dervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK).

EVA (2013) *Sammenhæng mellem skole og praktik: Evaluering af skolers og virksomheders arbejde med at understøtte sammenhæng i tekniske erhvervsuddannelsers hovedforløb*. Evalueringsinstituttet.

Farrugia, D. (2019) How Youth Become Workers: Identity, Inequality and the Post-Fordist Self. *Journal of sociology* 55.4 (2019): 708–723.

Halkier, B. (2010) Fokusgrupper. I: *Kvalitative metoder – en grundbog*. S. Brinkmann og L. Tanggaard red. København: Hans Reitzel

Hansen, G. & Utvær, B. K. (2022) Sense of coherence among apprentices in vocational education and training in Norway: Exploring the general resistance resources. *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, Vol. 9, Issue 3, 363–389.

Hersom, H., Andersen, O. D., Østergaard, J. T. & Allermann, G. (2019) Stolthed i erhvervsuddannelserne: resultater af en undersøgelse. Nationalt Center for Erhvervspædagogik.

Hinojosa, L. M. N. & Arévalo, M. L. S. (2022) Design and Psychometric Properties of the Strategies for Meaningful Learning Scale. *European Journal of Educational Research* Volume 11, Issue 3, 1413 – 1425.

- Hsbollah, H. M., & Hassan, H. (2022). Creating meaningful learning experiences with active, fun, and technology elements in the problem-based learning approach and its implications. *Malaysian Journal of Learning & Instruction*, 19(1), 147-181.
- Howland, J., Jonassen, D. H., & Marra, R. M. (2012) *Meaningful learning with technology*. (4th ed.). Columbus, OH: Merrill/ Prentice-Hall.
- Johansson, M. W., Wärvik, G.-B. & Choy, S. (2019) Vocationalising Specialized Concepts: Appropriating Meanings Through Feedback. *Vocations and Learning* (2019) 12: 197–215.
- Jonassen, D. H., Howland, J., Moore, J. & Marra, R. M. (2003) *Learning to solve problems with technology: A constructivist perspective*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Koskinen, R., & Pitkäniemi, H. (2022) Meaningful Learning in Mathematics: A Research Synthesis of Teaching Approaches. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 17(2), 1-15.
- Lave, J. & Wenger, E. (2003) *Situeret læring - og andre tekster*. Hans Reitzels Forlag.
- Martela, F., Ryan, R. M. & Steger, M. F. (2018) Meaningfulness as satisfaction of autonomy, competence, relatedness, and beneficence: Comparing the four satisfactions and positive affect as predictors of meaning in life. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 19(5), 1261–1282.
- Morgan DL. (2010) Reconsidering the Role of Interaction in Analyzing and Reporting Focus Groups. *Qualitative Health Research*. 20(5):718-722.
- Nordby, M., Knain, E. & Jónsdóttir, G. (2017) Vocational students' meaning-making in school science – negotiating authenticity through multimodal mobile learning. *Nordica: Nordic Studies in Science Education* 13(1), 52-65.
- Ravn, I. (2008) Mening i arbejdslivet – definition og konceptualisering. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 10(4), 59-75.
- Riis, M. & Brodersen, A. (2023) *Erhvervspædagogisk opslagsbog*. København: Hans Reitzel
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2017) *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York, NY: Guilford Press.
- Schmid, E., Jørstad, B. & Nordlie, G. S. (2021) How schools contribute to keeping students on track: Narratives from vulnerable students in vocational education and training. *NJVET*, Vol. 11, No. 3, 47–65.
- Tüzün, Ü.N., Tüysüz, M. & Türk, G. E. (2021) The Effect of Argumentation-Based Organic Chemistry Teaching on Students' Argument Construction Skills. *International Journal of Contemporary Educational Research* Volume 8, Number 2, 46-56.

Vähäsantanen, K., Räikkönen, E., Paloniemi, S., Hökkä, P. & Eteläpelto, E. (2019) A Novel Instrument to Measure the Multidimensional Structure of Professional Agency. *Vocations and Learning* (2019) 12, 267–295.

Xiaofang, B. (2021) Moving from Fragmented to Seamless Sense-Making in Blended Learning. *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, Vol. 8, Issue 3, 251–275.

Aarkrog, V. & Wahlgren, B. (2022a) Sammenhæng mellem teori og praksis i erhvervsuddannelserne. *Pædagogisk Indblik 18*. Aarhus Universitet.

Aarkrog, V. & Wahlgren, B. (2022b) Goal orientation and decision-making in education. *Vocations and Learning* 15 (71-86).

Aarkrog & Wahlgren (2020) *Videnskortlægning. Undervisningsmiljø i erhvervsuddannelserne*. Aarhus Universitet.